

Pénzváltó Nikolett:¹ Mit gondolnak a törökök a török külpolitikáról 2020-ban? – A Kadir Has Egyetem közvélemény-kutatásának eredményei

Vezetői összefoglaló

- Az isztambuli Kadir Has Egyetem 2013 óta készíti el a török külpolitikai percepciókat vizsgáló reprezentatív közvélemény-kutatását.
- A 2020. évi felmérés eredménye alapján a törökök továbbra is a terrorizmus elleni küzdelmet tekintik a külpolitika elsődleges problémájának. Második helyen a szíriai háború, harmadik helyen a nemzetközi migráció áll.
- A török–amerikai kapcsolatok megítélése az elmúlt évben összességében kimutathatóan javult, míg a török–oroszk kapcsolatok percepciója enyhén romlott. Ezzel együtt a megkérdezettek 70%-a továbbra is az Egyesült Államokat nevezte meg a Törökországra legnagyobb fenyegetést jelentő országgént.
- A felmérésben részt vevő törökök többsége továbbra is támogatja a török NATO-tagság fenntartását, és még mindig szeretne csatlakozni az Európai Unióhoz. Nem látnak ugyanakkor esélyt arra, hogy Törökország valaha az EU tagja lehet (66,6%).
- A migráció, mint érzékelt probléma jelentősége nőtt az előző évhez képest. A kutatás során megkérdezett törökök többsége elégedetlen a szíriai menekültek törökországi jelenlétével. A török kormány közelmúltbeli migrációs politikáját (a görög határ megnyitása, hazatelepülések ösztönzése) a török lakosság jelentős többsége támogatja, beleértve a kormánypárti és az ellenzéki szavazókat is.

Az isztambuli Kadir Has Egyetem 2013 óta (2014 kivételével) minden évben elkészíti a török külpolitikai percepciókat vizsgáló átfogó, reprezentatív közvélemény-kutatását. A felmérést 2013 és 2018 között azonos módszertan alapján készítette a Mustafa Aydın vezette kutatói csapat, 2019-ben azonban a módszertan több ponton is változott, ami megnehezíti a hosszabb távú trendek kimutatását. A jelen írás a 2020 júniusában megjelent kutatás² legfontosabb eredményeit foglalja össze, illetve a számadatokhoz fűz a jobb megértést segítő rövid magyarázatokat. A korábbi évek adatait csak azoknak a kérdéseknek az esetében emeli ki, ahol kiugró változást figyelhetünk meg (illetve, ahol a megfelelő adat rendelkezésre áll). A 2020-as kutatás részeként az interjúkat 2020 áprilisában készítették ezer, Törökország 26 tartományának városközpontjában élő, 18 éven felüli felnőttel. A török lakosság általános külpolitikai ismereteinek és a török külpolitikáról alkotott általános képnek a vizsgálatát követően a kutatás külön felmérte a török percepciókat az Európai Unióval, az Egyesült Államokkal, Oroszországgal és a NATO-val fenntartott kapcsolatokra, valamint Közel-Kelet címszó alatt a szíriai háborúra és a menekültkérdésre vonatkozóan.

Külpolitikai ismeretek

A közvélemény-kutatás első része a megkérdezettek külpolitikai ismereteit mérte fel. Kirajzolódott, hogy a török lakosság túlnyomó többsége a korábbi évekhez hasonlóan a televízióból tájékozódik külpolitikai témákról (86,2%). Második helyen a közösségi média (50%), harmadik helyen a hírportálok (43,8%) állnak.

Ezt követően a kérdezőbiztosok arra voltak kíváncsiak, mennyire ismernek a kutatás résztvevői olyan fogalmakat, amelyek az elmúlt évek török külpolitikai diskurzusának középpontjában álltak. Az egyik kiemelt téma a török Sz-400-as beszerzés volt. Törökország a

¹ Pénzváltó Nikolett (penzvalto.nikolett@uni-nke.hu) az NKE EJKK Stratégiai Védelmi Kutatóintézet kutató projekt munkatársa.

² *Türk Dış Politikası Kamuoyu Algıları Araştırması*, [online], 2020. 06. 17. Forrás: KHAS [2020. 06. 30.]. Az eredmények angolul is elérhetők: [Public Perceptions on Turkish Foreign Policy](#).

közelmúltban orosz gyártmányú Sz–400 Triumf légvédelmi rakétarendszert szerzett be Oroszországtól. A stratégiai fegyverrendszer – mindenekelőtt biztonsági okokból – nem integrálható a NATO lég- és rakétavédelmi rendszerébe. A török beszerzés Ankara szövetségeseinek hangos tiltakozását váltotta ki. Az Egyesült Államok szankciókat helyezett kilátásba, valamint Törökország kizárását az F–35-ös programból – amelynek keretében Ankara több, mint száz darab ötödik generációs vadászgépet tervezett vásárolni –, amennyiben a törökök aktiválják az Sz–400-as rendszert.³ A felmérésben részt vevő törökök közel fele (47,5%-a) válaszolta azt, hogy még soha nem hallott az Sz–400-asról. 23,4%-uk tudta helyesen, hogy az Sz–400-as légvédelmi rendszer, illetve 23,5%-uk nevezte azt rakétának. Az Egyesült Államok részéről az Sz–400-as alternatívájaként felajánlott, illetve korábban (2013–2015 között) NATO-szövetségesei által török kérésre átmenetileg Törökország területére is telepített Patriotokat még kevesebben ismerték: a válaszadók 68,6%-a soha nem hallott róluk (15,2%-uk szerint a Patriot rakéta, és csupán 10%-uk azonosította légvédelmi rendszerként). Az F–35-ösök esetében jobb az arányok: bár a megkérdezettek 48,8% soha nem hallott róluk, 45,1% helyesen tudta, hogy egy vadászrepülőgépről van szó. Az Sz–400-as aktiválása tekintetében egyébként, amire a felmérés szintén rákérdezett, a török közvélemény megosztott: a válaszadók 30,1%-a szerint a jelenlegi körülmények között is aktiválni kellene az ütegeket, 29,7%-uk szerint viszont nem kellene (a többi válaszadó bizonytalan).

Az elmúlt évek másik legfontosabb török külpolitika témája a Törökország szomszédságában 2011 óta zajló szíriai háború, ahol a török fegyveres erők 2015 óta négy jelentősebb katonai műveletet is folytattak (Eufrátesz Pajzsa, Olajág, Béke Forrása, Tavasz Pajzs hadműveletek).⁴ A török–szíriai határ mentén fekvő, a szíriai ellenzék kezén utolsóként megmaradt Idlib tartományról a közvélemény-kutatásban részt vevő török válaszadók 54%-a tudta, hogy az egy hely Szíriában. 12,6%-a szerint egy hely, amit Törökország próbál megtisztítani a terroristáktól, 27,2%-a pedig még nem hallott Idlibről. A Törökország által támogatott, különféle szíriai ellenzék milíciákból álló Szíriai Nemzeti Hadseregről 56,4%-uk nem hallott, 29,2%-uk szerint pedig az Szíria hadserege. A szíriai kurd Demokratikus Egységpártól (PYD) és a katonai szárnyának tekintett Népvédelmi Egységekről (YPG) 51,1%-uk mondta azt, hogy terrorszervezet, 10,7%-uk szerint egy, a Kurdisztáni Munkáspárthoz (PKK) kötődő szervezet, 6%-uk szerint egy terrorszervezet Szíriában, 29%-uk pedig még soha nem hallott a PYD-ről és a YPG-ről.

Össességében az eredményekből azt láthatjuk, hogy az átlag törököt csak mérsékelten érdekli a külpolitika. A viszonylag sok „még soha nem hallottam róla” válasz magyarázhatja részben a későbbi kérdések esetében a „nem tudom” válaszok esetenkénti nagy arányát.

Általános külpolitika

Arra a kérdésre, hogy *mik a török külpolitika legfontosabb problémái*, a legtöbben az előző évekhez hasonlóan *a terrorizmus elleni fellépést* jelölték meg (20%). Ez a szám így is jelentősen elmarad ugyanakkor a 2017-es csúcstól, amikor – a török terrorizmus elleni harc csúcspontján – a válaszadók 44,2%-a gondolta ezt a legkiemeltebb ügynek. A török kormányzati retorika, ha terrorszervezetekről beszél, általában három fő csoportot jelöl meg: a 2016-os törökországi puccskísérelt elkövetésével megvádolt Fethullah Gülen szervezetét (amelyet a török hatóságok 2016-ban Fethullahista Terrorszervezet, röviden FETÖ névre neveztek át), a kurd PKK-t (amely nemcsak Törökországban, de az Egyesült Államokban és az Európai Unióban is terrorszervezetnek számít) és az „Iszlám Államot”. Ankara a PKK szíriai fiókszervezetének, lényegében a PKK-val azonosnak tartja az észak-szíriai kurd területek legnagyobb részét ellenőrző, fentebb már említett PYD/YPG-t, szemben legtöbb nyugati szövetségeseivel, akik elkülönítik a PYD/YPG-t a PKK-tól. A kurd „terrorizmussal” szembeni hazai és határon átnyúló fellépésben ugyanakkor az a mélyen gyökerező török félelem is szerepet játszik, hogy a kurd

³ Mindezekről bővebben lásd: PÉNZVÁLTÓ Nikolett: [A török Sz–400-as beszerzés háttere és problémái](#), [online], 2019. 06. 20. Forrás: SVKK [2020. 06. 30.]

⁴ Bővebben lásd: EGERESI Zoltán: [Törökország Szíria-politikájának változása: a főbb dinamikák](#), [online], 2020. 01. Forrás: KKI [2020. 06. 30.]

sikerek (akár Törökországban, akár a szomszédos államokban) ösztönöznék a török lakosság megközelítőleg 13%-át kitevő kurdok függetlenedési törekvéseit.

A második helyen 18,3%-kal a *szíriai polgárháború* végzett. Az utóbbi években a törökök hasonló jelentőséget tulajdonítottak a kérdésnek. A kiugró év itt 2015 volt, amikor a válaszadók 65,5%-a szerint a szíriai konfliktus jelentette Törökország számára az elsődleges kihívást. Ebben az évben, 2015-ben avatkozott be először Törökország közvetlenül, szárazföldi katonai erővel a szíriai háborúba (Eufrátesz Pajzsa művelet).

A harmadik helyen 15%-kal a *nemzetközi migráció* problémaköre áll. A megelőző évben a migrációt elsődleges problémaként megnevezők aránya még csak 2,1% volt. A migráció témájának felértékelődését mutatja a 2020. február végi török határnyitás is Görögország irányába.⁵ A migrációs helyzet török percepciójáról az elemzés későbbi részében bővebben is szólnunk.

A válaszadók 10,4%-a a PYD/YPG szíriai jelenlétét, 8,5%-a az Egyesült Államokkal fenntartott kapcsolatokat, 5,2%-a az Európai Unióval fennálló kapcsolatokat, 3,6%-a pedig a PKK iraki jelenlétét jelölte meg a legfontosabb külpolitikai problémának. Az Egyesült Államokkal fennálló viszony esetében kiugró a változás az előző évhez képest, amikor még a megkérdezettek 20,6%-a tekintette ezt az elsődleges külpolitikai ügynek. A török–amerikai viszonyra az írás a későbbiekben szintén részletesebben kitér.

A felmérésben részt vevőktől azt is megkérdezték, **melyik az a három legfontosabb probléma, amellyel Törökország szembe fog nézni a következő tíz évben?** A határon átnyúló terrorizmus (46,6%), a szíriai háború (46,1%), a globális pénzügyi/gazdasági válság (40,4%) és a közel-keleti fegyveres konfliktusok (30,4%) kapták a legtöbb szavazatot, de megjelent, sőt növekvő tendenciát mutat a globális klímaváltozás kihívásként azonosítása (21,6% a 2019-es 14,4%-ról), a nemzetközi migráció problémaköre (19,1%, míg 2019-ben csak 5,3% volt), illetve ugyancsak megjelent a prognosztizált problémák között az Egyesült Államok tevékenysége Törökország környezetében (16,1%), a kiberbiztonság (15,1%), Kína növekvő hatalma (14,9%-kal, ami szintén egy komolyabb emelkedés a 2019-es 6,3%-ról), valamint Oroszország túlzott hatalma (13,7%).

A **hogyan jellemezné Törökországot** kérdésre adott válaszok esetében nem okozott meglepetést annak kirajzolódása, hogy a törökök identitása többes. A válaszadók 22,4%-a iszlám, 21,5%-a európai, 16,1%-a közel-keleti, 7,6%-a földközi-tengeri, 2,7%-a kaukázusi, 1,3%-a fekete-tengeri, 1%-a pedig balkáni országgként jellemezte hazáját. A válaszok az ország egyedülálló geopolitikai helyzetét is aláhúzzák, rámutatnak, hogy Törökország számos régiót köt össze (és választ el). A legtöbb választ ugyanakkor az a lehetőség kapta, hogy Törökországnak megvannak a saját egyedi jellemvonásai (27,4%). Az egyes politikai pártokra szavazók közötti megosztottság tisztán kirajzolódik a kérdésben. Az iszlamistának tekintett Igazság és Fejlődés Pártja (AKP) szavazóinak többség iszlám, a legnagyobb ellenzéki párt, a szekuláris-kemalista Köztársasági Néppárt (CHP) szavazóinak többsége pedig európai országnak tekinti hazáját.

A törökök döntő többsége úgy látja, Törökországnak nincsenek barátai. Arra a kérdésre, hogy **barátnak tekinti-e a felsorolt országokat** vagy nem, mindössze Azerbajdzsán (65,2%), és a kizárólag Törökország által elismert Észak-ciprusi Török Köztársaság (51,4%) esetében válaszoltak 50% feletti arányban igennel a megkérdezettek. (A megelőző évben a listára felfért még Üzbegisztán is.)

Ezzel szemben számos **országra tekintenek fenyegetésként** a törökök. A listát toronymagasan és évek óta az Egyesült Államok vezeti. A török–amerikai kapcsolatok javulása azonban itt is mérhető. 2019-ben a válaszadók 81,3%-a, 2020-ban már „csak” 70%-a nevezte meg az Egyesült Államokat, mint fenyegetést. A második helyen (szintén hosszú évek óta) Izrael áll (66,7%). A megkérdezettek abszolút többsége fenyegetésként érzékeli azonban Szíriát (65,4%), Iránt (59%), Görögországot (58,9%), Örményországot (58,6%), Irakot (56,5%), Oroszországot (55%), az Egyesült Királyságot (54,7%) és Franciaországot (53,8%) is.

⁵ Bővebben lásd: EGERESI Zoltán: [Idlibtől Edirnéig: kettős válság a török határoknál](#), [online], 2020. 03. 05. Forrás: SVKK [2020. 06. 30.]

Arra a kérdésre, hogy *melyik országokkal kellene Törökországnak együttműködni*, a legtöbben (30,2%) a török nyelvű köztársaságokat⁶ nevezték meg. A második helyre meglepetésre az Egyesült Államok került (27,7%) – 2019-ben ugyanis 8,4%, 2018-ban pedig mindössze 1,7% volt ez az arány. A válaszadók 24,8%-a szerint a muszlim országokkal, 21,3%-a szerint az EU-országokkal (2019-ben ez az arány is csak 10,4% volt), 21,3%-a szerint Oroszországgal, 11,8%-a szerint Kínával, 10,1%-a szerint pedig a NATO-tagállamokkal kellene együttműködni Törökországnak.

Törökország külföldi katonai jelenlétét közel azonos arányban támogatják (36,8%), mint ahányan nem (35,6%). A pártpolitikai megosztottság itt is tisztán megmutatkozik: az ellenzék döntően ellenzi, a kormánypártiak inkább támogatják a török katonai jelenlétet külföldön.

Az Európai Unióval fenntartott kapcsolatok

Törökország 1959-ben nyújtotta be először társult tagság iránti kérelmét az Európai Gazdasági Közösséghez. A csatlakozási tárgyalások az Európai Unióval végül 2005-ben kezdődtek meg, azonban szinte azonnal holtpontra jutottak, és a közeljövőben nem is várható jelentős előrelépés az ügyben.⁷

A közvélemény-kutatásban részt vevő török válaszadók többsége (53%) továbbra is támogatja a török EU-csatlakozást, miközben 47% az elutasítók aránya. A megkérdezettek 66,6%-a látja ugyanakkor úgy, hogy Törökország soha nem lehet az EU tagja. A válaszadók 48,2%-a nevezett meg vallási és identitásbeli különbségeket a török csatlakozás európai blokkolásának okaként, míg 11,5%-uk Törökország gazdasági problémáit, 10,3%-uk a demokrácia, joguralom, emberi jogok kérdéskörét, 9,9%-uk a történelmi ellenségeskedést, 9,9%-uk pedig Ciprus kérdését látta akadálynak. 2013 óta ugyanakkor ez az első év, amikor többen vannak azok, akik szerint a tagság nem lenne kifizetődő Törökországnak (37,9%-uk szerint igen, 38,3%-uk szerint nem). Az EU-tagság legnagyobb előnyét a gazdasági fejlődésben látnák (75,7%), 48%-uk szerint a demokrácia és az emberi jogok fejlődésnek, 33,2%-uk említi a szabad mozgást, 32,2%-uk pedig az egyszerűbb külföldi munkaszerezést a potenciális EU-tagság előnyeként. A török válaszadók többsége szerint ugyanakkor az EU jól járna a török tagsággal. A legtöbben a fiatal munkaerőt (60,1%), a multikulturalizmust (50%) és a nagy piacot (47,2%) emelik ki.

A törökök a korábbi évekhez képest egyértelműen elutasítanak bármilyen alternatív modellt (például „különleges partnerség”) a tagsághoz képest (73,1%). Nem várják azt, hogy akár az EU, akár Törökország felfüggesztené a csatlakozási tárgyalásokat (több, mint 67%-uk nem várja ezt). Ugyanakkor csak 44,9%-uk szerint kellene folytatni azokat, 32% felfüggesztené, 23,1% pedig befejezné a csatlakozási tárgyalásokat. A válaszadók közel negyede számol azzal, hogy az EU tíz éven belül szétesik.

Arra a kérdésre, hogy mi lehetne az Európai Unió alternatívája, a legtöbben azt választották, hogy egy török népek unióját kellene alapítani (23,2%). 14,8% szerint a NATO-Egyesült Államok kapcsolatokat kellene fejleszteni, 14,2% szerint az Oroszországgal való stratégiai együttműködést, 12,6% szerint az EU-tagságnak nincs alternatívája, 12,3% szerint aktívabbnak kellene lenni az Iszlám Együttműködés Szervezetében, 11,5% szerint semmilyen unióhoz nem kellene csatlakozni, és mindössze 7,4% vetette fel a csatlakozást a Sanghaji Együttműködési Szervezethez.

⁶ Török (nyelvű) köztársaságok alatt általában a következő országokat értjük: Azerbajdzsán, Kazahsztán, Kirgizisztán, Türkmenisztán és Üzbegisztán.

⁷ Bővebben lásd: PÉNZVÁLTÓ Nikolett: Törökország és az Európai Unió – Érdekek és értékek hálójában. In: BARANYI Tamás Péter, SZÁLKAI Kinga (szerk.) *Újhold: A török külpolitika útkeresése a 21. század elején*. Antall József Politika- és Társadalomtudományi Tudásközpont, 2016. pp. 187–209.

Oroszországgal fenntartott kapcsolatok

A török–orosz kapcsolatok megítélése rendkívül vegyes. A válaszadók 17,5%-a szerint stratégiai együttműködés, 4,4%-a szerint szoros együttműködés, 15,1%-a szerint együttműködés, 21,6%-a szerint a se nem együttműködés se nem probléma állapota jellemzi e kapcsolatot, a válaszadók 18,9%-a szerint vannak problémák, 4,4%-a szerint pedig ellenséges a viszony. (2019-ben még csak 6,5% szerint voltak problémák, és 26,1% beszélt stratégiai együttműködésről.)

A legfontosabb együttműködési területek között a következőket sorolták fel: energia (57%), turizmus (39,7%), kereskedelem/gazdasági együttműködés (28,1%), biztonsági együttműködés (26,5%), az „Iszlám Állam” elleni együttműködés (19,7%), a Szíria jövőjével kapcsolatos együttműködés (17%), együttműködés a nemzetközi politikában (12,7%). A percepciókat a tények is alátámasztják. Törökország jelentős mértékben függ az orosz energiahordozóktól, elsősorban az orosz földgáztól (földgázszükségletének körülbelül felét Oroszországból importálja).⁸ Ami pedig a második legtöbbször megnevezett turizmust illeti, a legtöbb turista Oroszországból érkezik Törökországba (2018-ban 5,9 millió orosz turista érkezett, az összes külföldi látogató 15%-a).

Az ellentmondásos/ellenséges viszony okaként ezzel egy időben a következőket jelölték meg: a PYD/YPG orosz támogatása Szíriában (42,1%, ami 2019-ben még csak 28,8% volt), történelmi versengés, ellenségeskedés (33,9%), a szíriai rezsim orosz támogatása (31,3%), Törökország NATO-tagsága (27,5%), Oroszország agresszív politikája a szomszédjai irányába (23,6%), a két ország nemzetközi politikájának eltérései (22,7%). Itt is kirajzolódik tehát a „kurd kérdés”/terrorizmus kérdés és a szíriai háború központi szerepe. A történelmi szembenállás említését indokolja a tucatnyi háború, amelyet a két állam a történelem folyamán vívott egymással, és az orosz fenyegetés, ami a Szovjetunió idején Törökország NATO-csatlakozásához vezetett. Annak ellenére, hogy a 2008-as grúziai háború és a 2014-es krími orosz annexió is közvetlenül Törökország szomszédságában zajlott és török érdekeket sértett, a 23,6%-nyi, az orosz agressziót megnevező megkérdezett viszonylag alacsony értéknek tekinthető. A Törökországot érintő orosz fenyegetés mértékének megítélése azonban nagy változékonyságot mutat: a 2015-ös Szu–24-es incidenst követően – amikor Törökország lelőtt egy, a török–szíriai határnál repülő orosz repülőgépet, s ami miatt a kapcsolatok átmenetileg jelentősen elhidegültek – Oroszország a Törökországra leginkább fenyegetésként percepiált országok listáján átmenetileg a második helyre ugrott fel.

Ha a 2019-es évhez viszonyítjuk a 2020-as eredményeket, Oroszország megítélésének enyhe romlását figyelhetjük meg. Ebben valószínűleg szerepet játszik a szíriai események alakulása. 2020 februárjában Idlibben kiéleződött a katonai helyzet – február 27-én legalább 34 török katona vesztette életét egy (valószínűleg orosz) légicsapásban. Érdekes módon Líbiát, mint a két ország közötti problémát nem említették a megkérdezett törökök, noha a líbiai török–orosz szembenállás élességét a nemzetközi sajtó rendre a szíriaihoz hasonlítja. (Zárójelben érdemes megjegyezni, hogy a 2020. januári líbiai török beavatkozást a felmérésben részt vevők mindössze 25,3%-a támogatja, 39,3%-a nem.)

Kapcsolatok az Egyesült Államokkal

Az Egyesült Államok megítélése a törökök körében szintén rendkívül ellentmondásos. A felmérésben részt vevők a következőképpen jellemezték: 31,5% szerint megbízhatatlan ország, 28% szerint stratégiai partner, 14,9% szerint imperialista ország, 11,4% szerint globális hatalom, 9,1% szerint ellenséges ország, 4,8% szerint pedig barát és szövetséges. Ahogyan a fentiekben már említettük, az előző évhez képest összességében javult Washington megítélése. Ebben minden bizonnyal jelentős szerepet játszott az Egyesült Államok 2019. októberi bejelentése arról, hogy kivonulnak Szíriából. Donald Trump amerikai elnök döntése tette lényegében lehetővé Ankarának a Béke Forrása hadművelet elindítását Észak-Szíriában a PYD/YPG erői ellen.

⁸ Bővebben lásd: PÉNZVÁLTÓ Nikolett: [Orosz–török energiapolitikai kapcsolatok 2019 tavaszán: a folyamatban lévő stratégiai energia projektek értékelése](#), [online], 2019. 04. 25. Forrás: SVKK [2020. 06. 30.]

A két ország közötti együttműködés fő területeinél a gazdaságot (39,2%), a katonai együttműködést (31,7%), a terrorizmus elleni harcot (20,7%), az energiabiztonságot/energiapolitikát (17%), Oroszország kiegyensúlyozását (16,8%), valamint Törökország EU-csatlakozásának támogatását (15,8%) emelték ki. 2020-ban első alkalommal megjelent Szíria jövőjének alakítása is 9,9%-kal, mint együttműködési terület.

Fentebb láthattuk, hogy a törökök az Egyesült Államokat tekintik a legfenyegetőbb országnak. A török Amerika-ellenesség gyökerei a hatvanas évekig nyúlnak vissza. Az első bizalmi válságot a Jupiter-rakéták Törökországból történő kivonása okozta 1963-ban, mely döntésre a kubai rakétaválság megoldásának részeként, Törökország bevonása nélkül került sor. A kétoldalú kapcsolatokban a következő nagy törés 1964-ben következett be, a ciprusi helyzettel összefüggésben. Ankara a ciprusi török kisebbséget ért atrocitások miatt a katonai beavatkozás lehetőségét fontolgatta, ettől azonban eltántorította Lyndon B. Johnson amerikai elnök 1964. június 5-ei levele. A hidegháború utáni időszak eseményei közül az Egyesült Államok 2003-as iraki beavatkozását kell kiemelni, mint fordulópontot az amerikaiak török megítélésében. Washington az iraki kurdotkat támogatta, akiknek megerősödésére Ankara egzisztenciális fenyegetésként tekintett.

A jelenlegi török–amerikai kapcsolatokban a felmérésben részt vevők elsődleges problémaként a YPG/PYD amerikai támogatását (34%), az Egyesült Államok közel-keleti kurd-politikáját (27,2%), az amerikai kongresszusbeli örmény vádaskodást (23,7%), Irak jövőjét (22,7%), a török Sz–400-as beszerzést (21,4%), Fethullah Gülen kiadatásának megtagadását (19%), az izraeli–palesztin vitában elfoglalt amerikai pozíciót (19%), az Irán elleni szankciók érvényesítése érdekében Törökországra gyakorolt amerikai nyomást (15,9%) és Törökország szankciókkal való fenyegetését⁹ (12%) jelölték meg. A legkiugróbb eltérés az előző évekhez képest Fethullah Gülen esetében mutatkozik meg: 2018-ban még a törökök 44,9%-a látta ezt a kérdést a török–amerikai kapcsolatok legnagyobb problémájának (Washington elégséges bizonyítékok hiányára hivatkozva a mai napig megtagadja az 1999 óta Pennsylvániában élő Gülen kiadatását a török hatóságok ismételt kérése ellenére).¹⁰

Törökország és a NATO

A megkérdezett törökök 55,2%-a támogatja Törökország NATO-tagságának fenntartását, 18,8%-a megszüntetné a tagságot, 15,8%-a felfüggesztené a tagságot a NATO katonai szervezetében, 10,2%-a pedig befagyasztaná a kapcsolatokat. A válaszadók 40,2%-a véli Törökország számára hasznosnak a NATO-tagságot, 27,5%-uk viszont nem. Hasonló arányban gondolják ugyanakkor azt is, hogy Törökország a NATO nélkül is meg tudná teremteni a biztonságát (41,5%). Azok, akik a török tagságot kedvezőnek ítélték, a tagság előnyei között a következőket említették: a NATO segít Törökországnak katonai támadás esetén (75,9%), a NATO elrettentő képessége a fenyegetésekkel szemben (50,2%), a NATO Törökország egyik fő kapcsolata a nyugati országokkal (26,4%), a NATO hozzájárul a török védelmi iparhoz (17,4%), és a NATO hozzájárul a török demokráciához (12,2%). Azt a kérdést illetően, hogy segítene-e a NATO Törökországnak, ha valamelyik szomszédja megtámadná, szinte pontosan harmadolódik az igenek (33,9%), nemek (32,4%), és a „nincs véleményem” (33,7%) válaszok aránya. Az eredmények egyszerre mutatják a NATO-n belüli konfliktusokat, a török bizalmatlanságot, ugyanakkor az elkötelezettséget is a tagság fenntartására.¹¹

⁹ A potenciális amerikai szankciók okát a felmérés nem konkretizálja. Az utóbbi években elsősorban az Sz–400-as beszerzés, ügyében fenyegetett Washington szankciókkal, de Andrew Brunson amerikai lelkész fogva tartása és Törökország szíriai katonai beavatkozása miatt vezetett is be az Egyesült Államok átmenetileg Törökország elleni szankciókat (2018-ban, illetve 2019-ben).

¹⁰ Bővebben lásd: EGERESI Zoltán: [Konfliktusok az amerikai-török kapcsolatokban](#), [online], 2018. 02. 12. Forrás: SVKK [2020. 06. 30.]

¹¹ Bővebben lásd: PÉNZVÁLTÓ Nikolett: [Törökország és a NATO viszonya 1991-től napjainkig](#), [online], 2018. 10. 07. Forrás: SVKK [2020. 06. 30.]

A szíriai háború

Törökországot a megkérdezett törökök többsége regionális hatalomnak tekinti (44,8%), 19,5%-uk egyenesen a térség vezető hatalmának. Percepciójuk szerint Törökország az Egyesült Államok után (38,1%) a második legbefolyásosabb ország a Közel-Kelet jövője szempontjából (21,7%). Törökország emellett a megkérdezettek szerint egyértelműen példa lehet a muszlim államok számára (63,4%).

A felmérés részletesebben is foglalkozik a szíriai háborúval. Törökország Szíria-politikáját összességében a megkérdezett törökök 31,7%-a értékelte sikeresnek, 27,6%-a sikertelennek (40,7%-a szerint se nem sikeres, se nem sikertelen). Az ellenzéki szavazók elégedetlensége itt is kitűnik: egyik ellenzéki párt szavazói sem gondolják 15%-nál nagyobb arányban sikeresnek a kormány Szíria-politikáját.

Arra a kérdésre, hogy milyen politikát kellene Törökországnak folytatnia Szíria kapcsán, a válaszadók 38,3%-a mondta azt, hogy semlegesnek kellene maradnia és egyáltalán nem kellene beavatkoznia. 13%-uk szerint fegyveres ellenzéki csoportokat kellene támogatnia, 12,9%-uk szerint egyoldalú katonai beavatkozásra lenne szükség, 11,1%-uk szerint a Bassár el-Aszad szíriai elnök rezsimje elleni nemzetközi szankciókat kellene támogatnia, 9,6%-uk szerint csak a menekülteknek kellene segítenie, míg 7,4%-uk szerint javítani kellene a kapcsolatot az Aszad-rezsimmel.

A szíriai eseményekkel kapcsolatos részkérdések esetében közel egyharmad-egyharmad-egyharmad arányban oszlik meg a pozitív, negatív és bizonytalan vélemények aránya (Tavaszi Pajzs művelet támogatása és értékelése, a művelet után Moszkvával kötött egyezmény értékelése, az idlibi katonai jelenlét értékelése, hivatalos kapcsolatfelvétel az Aszad-rezsimmel a Szíria jövőjét érintő tárgyalásokhoz), bár az igenek/a pozitív értékelések mindegyik esetben többségben vannak néhány százalékkal.

A menekültkérdés

A 2020-as közvélemény-kutatás részletesebben vizsgálja a menekülthelyzetet is, ami már csak azért is indokolt, mert Törökország jelenleg a legtöbb menekültet befogadó állam a világon. Az ENSZ adatai szerint mintegy 3,6 millió regisztrált szíriai menekült tartózkodik Törökország területén, az egyéb állampolgárságú menedékkérőkkel együtt ez a szám pedig a négymilliót is meghaladja. A felmérésben megkérdezett törökök többség nem elégedett a szíriai menekültek törökországi jelenléte miatt (56%), mindössze 12,2%-uk igen. A pártpreferenciákat tekintve érdemes megjegyezni, hogy az ellenzéki szavazók különösen elégedetlenek a helyzettel.

Arra a kérdésre, hogy mi a probléma a menekültek jelenlétével, a következő válaszokat adták: növekvő munkanélküliség az olcsó, illegális szíriai munkaerő miatt (48,7%), bűnözési hajlam (40%), a köznyugalom zavarása (35%), a nemzeti identitás torzítása (34,6%), kulturális különbségek (33,4%), a szűkös törökországi erőforrásokból nekik juttatott részesedés (33%), a szíriai menekültek által élvezett különleges jogok (21,6%).

A jövőt illetően a törökök nem túl bizakodóak. A megkérdezettek 73,7%-a nem hiszi, hogy a menekültek haza fognak térni Szíriába, sőt 70,9%-uk szerint akkor sem fognak visszatérni, ha a biztonsági körülmények Szíriában javulnak.

A megkérdezett törökök 47,3%-a támogatja, és csak 23,7%-a ellenzi a „nyitott határok” politikát, amely értelmében a menekültek abba az országba mehetnek, ahova akarnak (jellemzően Nyugat-Európába). Érdemes jelezni, hogy ebben a kérdésben a kormánypárti és az ellenzéki szavazók egyetértenek. A felmérésben azt a kérdést is feltették, hogy milyen menekültpolitikát kellene Törökországnak folytatnia? A többség szerint abba kellene hagyni a menekültek befogadását (34,1%), és haza kellene telepíteni az összes menekültet (30,7%), megnyitni a határokat, és hagyni, hogy a migránsok abba az országba menjenek, ahova szeretnének (13,8%). A válaszadók 12%-a szerint menekültkvótát kellene bevezetni, és mindössze 8,2%-uk gondolja úgy, hogy számtól függetlenül be kellene fogadni az érkezőket. Az Európai Unió és Törökország 2015-ös menekültügyi

paktumát¹² a válaszadóknak mindössze 17%-a látja pozitívan, 34,5%-a viszont negatívnak értékeli (48,5% nem tudja).

A török kormány menekültpolitikája tehát összhangban van a török társadalom elvárásaival. Gondoljunk akár a szíriai határon épített kerítésre, Ankarának arra a 2020. február végén hozott döntésére, hogy nem tartóztatja fel tovább azokat a menedékkérőket, akik a görög határ felé tartanak, a szíriai menekültek hazatelepítésének elősegítését célzó tervekre, vagy az Európai Unió szolidaritásának számonkérésére menekültügyben.

Összegzés

A Kadir Has Egyetem török külpolitikai percepciókat vizsgáló 2020-as közvélemény-kutatása azt mutatja, hogy az átlag törököt mérsékelten érdekli a külpolitika. Az egyes kérdésekre adott válaszok esetében jól látszik a török társadalom megosztottsága: számos esetben közel ugyanannyian támogatnak, mint elleneznek egy-egy külpolitikai döntést.

A törökök továbbra is a terrorizmus elleni küzdelmet tekintik a külpolitika elsődleges problémájának, amely továbbra is elválaszthatatlan a „kurd kérdéstől”. A szíriai háború jelentősége szintén még mindig kiemelt. A törökök változatlanul úgy érzik, országuk egyedül, barátok nélkül áll a világban (egyértelműen csupán Azerbajdzsánt és az Észak-ciprusi Török Köztársaságot jelölték meg barátként). A Törökországra fenyegetést jelentő államok listája ezzel szemben meglehetősen terjedelmes.

A török–orosz és a török–amerikai kapcsolatok megítélése is rendkívül vegyes. Továbbra is az Egyesült Államokat tekintik a legfenyegetőbb államnak, ezzel együtt ugyanakkor az Egyesült Államok a második legtöbb szavazatot kapta annak a kérdésnek a kapcsán, hogy melyik államokkal kellene Törökországnak együttműködnie. A török–amerikai kapcsolatok megítélése az elmúlt évben összességében kimutathatóan javult, míg a török–orosz kapcsolatok percepciója enyhén romlott. A változás egyik fő oka a szíriai háború alakulása. Azzal, hogy az Egyesült Államok kivonult az észak-szíriai kurd területekről, a „kurd kérdés” többé már nem török–amerikai, hanem török–orosz relációban okoz elsődleges problémát. Szintén érdemes megjegyezni, hogy hosszú évek után jelenleg nincs választási időszak Törökországban. Az új típusú koronavírus-járvány miatti kiemelt nyugati gazdasági kiszolgáltatottság mellett ez is hozzájárul ahhoz, hogy 2020-ban a korábbi éveknél enyhébb a török retorika, nincs akkora szükség ugyanis – politikai értelemben – az Egyesült Államok és az Európai Unió ellenségségként történő beállítására, ami a közelmúltban fontos szavazatokat hozott.

A felmérésben részt vevők többsége továbbra is támogatja a török NATO-tagság fenntartását, noha a válaszadók 41,5%-a szerint Törökország a NATO nélkül is meg tudná teremteni biztonságát. A törökök többsége még mindig szeretne csatlakozni az Európai Unióhoz. 2013 óta ugyanakkor ez az első év, amikor többen vannak azok, akik szerint az EU-tagság nem lenne kifizetődő Törökországnak. A törökök a korábbi évekhez képest egyértelműen elutasítanak bármilyen alternatív modellt (például „különleges partnerség”) a tagsághoz képest. Nem várják azt, hogy akár az EU, akár Törökország felfüggesztené a csatlakozási tárgyalásokat, ugyanakkor csak 44,9%-uk szerint kellene folytatni azokat, 32% felfüggesztené, 23,1% a jelenlegi helyzetben befejezné a csatlakozási tárgyalásokat.

A migráció, mint érzékelt probléma jelentősége nőtt az előző évhez képest. A kutatás során megkérdezett törökök többsége elégedetlen a szíriai menekültek törökországi jelenlétével (56%), mindössze 12,2%-uk nem látja a helyzetet problémásnak. A török kormány közelmúltbeli migrációs politikáját (a görög határ megnyitása, hazatelepülések ösztönzése) a török lakosság döntő többsége ritka egységben támogatja, beleértve a kormánypárti és az ellenzéki szavazókat is.

¹² Bővebben lásd: EGERESI Zoltán: [Ki mit nyert? Több mint egy évvel a menekültügyi "megállapodás" után](#), [online], 2017. 06. 29. Forrás: SVKK [2020. 06. 30.]

Stratégiai Védelmi Kutatóintézet

ELEMZÉSEK 2020/20

2020. július 1.

Az „SVKK Elemzések” 2003 óta a kutatóintézet munkatársainak tematikus szakpolitikai elemzéseit megjelentető időszakos kiadvány, melyben a szerzők független kutatói álláspontjukat közlik.

Az NKE Eötvös József Kutatóközpontjának Stratégiai Védelmi Kutatóintézete független szakpolitikai kutatóintézet, a kiadványaiban megjelenő elemzések, álláspontok, vélemények nem feltétlenül tükrözik a szerkesztőség vagy a kiadó véleményét. Az elemzésben foglalt információk, adatok, megállapítások tájékoztatás céljából készültek.

Kiadó: Nemzeti Közszolgálati Egyetem

Szerkesztés és tördelés:
Árva János, Tálás Péter

A kiadó elérhetősége:

1581 Budapest, Pf. 15.

Tel: 00 36 1 432-90-92

E-mail: svkk@uni-nke.hu

2019 – : NKE Stratégiai Védelmi Kutatóintézet Elemzések (ISSN 2063-4862)

2012– : NKE Stratégiai Védelmi Kutatóközpont Elemzések (ISSN 2063-4862)

2011–2012: ZMNE Stratégiai Védelmi Kutatóközpont Elemzések (ISSN 2063-4854)

2007–2011: ZMNE Stratégiai Védelmi Kutatóintézet Elemzések (ISSN 2063-4854)

2003–2007: ZMNE Stratégiai Védelmi Kutatóközpont Elemzések (ISSN 2063-4854)

© Pénzváltó Nikolett, 2020

© NKE Eötvös József Kutatóközpont Stratégiai Védelmi Kutatóintézet, 2020